

मंत्रालय पंचायती राज विभाग महाराष्ट्र शासन
ग्रामविकास व पंचायतराज विभाग

राष्ट्रीय पंचायत
पुरस्कार
सन् 2023
(मूल्यांकन वर्ष
2021-22)

<https://panchayataward.gov.in>

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

• पार्श्वभूमी

- सयुंक्त राष्ट्र संघाने (UNO) शाश्वत विकासाच्या उद्देशाने जाहीर केलेल्या “जागतिक कार्यक्रम २०३०” मध्ये १७ शाश्वत विकास ध्येये व त्या अंतर्गत १६९ साध्ये यांचा समावेश असून हा कार्यक्रम दि.०१ जानेवारी २०१६ पासून लागू झाला आहे . “सर्वोना सोबत घेऊन चला” (Leave no one behind) हा या जागतिक कार्यक्रमाचा गाभा आहे
- जागतिक कार्यक्रम २०३० ची देशात प्रभावी अंमलबजावणी करणेसाठी भारत सरकार कटीबद्ध आहे.भारताची राष्ट्रीय विकास ध्येय व “सर्वांची योजना व सर्वांचा विकास” किंवा “सर्वांसोबत आणि सर्वांसाठी विकास” ही धोरणे शाश्वत विकास ध्येय साध्य करण्यासाठी अनुरूप अशीच आहेत .विविध संस्था,संघटना,खाजगी क्षेत्रे,तरुण ,समदौय आणि घटकांशी समन्वयातून ही शाश्वत विकासाची ध्येये साध्य करणे निश्चितच शक्य होणार आहे

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- भारत सरकारच्या पंचायत राज विभागाने तयार केलेल्या तज्ञ गटाने पंचायत राज संस्थांसाठी ही ध्येये साध्य करण्यासाठी संकल्पनात्मक दृष्टिकोनाचा अंगीकार करणेबाबत सूचित केले असून यासाठी नऊ संकल्पना(थिम्स) विषय निश्चित करून दिले आहेत
- (१) गरिबी मुक्त आणि उपजीविका (रोजगार)वृद्धीस पोषक गाव (२) आरोग्य दायी गाव (३)बालस्नेही गाव (४)जलसमृद्ध गाव (५)स्वच्छ व हरित गाव (६)स्वयंपूर्ण पायाभूत सुविधा युक्त गाव (७) सामाजिक दृष्ट्या सुरक्षित गाव (८)सुशासन युक्त गाव (९)लिंग समभाव पोषक गाव या संकल्पनांच्या माध्यमातून केंद्र व राज्य सरकार पंचायत राज व्यवस्थेमध्ये शाश्वत विकासाची ध्येये साध्य करण्याच्या दिशेने मार्गक्रमण करत आहेत

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

29 विषय आणि LSDGs

अ.क्र.	थीम	संविधानाच्या अकराव्या अनुसूची अंतर्गत २९ विषय
१.	गरिबी मुक्त आणि उपजीविका (रोजगार)वृद्धीस पोषक गाव	i. गरीबी निर्मूलन कार्यक्रम ii. कृषी विस्तारासह कृषी iii. पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय आणि कुक्कुटपालन iv. मत्स्यव्यवसाय v. सार्वजनिक वितरण प्रणाली vi. तांत्रिक प्रशिक्षण आणि व्यावसायिक शिक्षण vii. बाजार आणि जत्रा viii. खादी, ग्राम आणि कुटीर उद्योग ix. किरकोळ वनउत्पादन x. अन्न प्रक्रिया उद्योगांसह लघु उद्योग xi. ग्रामीण गृहनिर्माण
2.	आरोग्य दायी गाव	i. रुग्णालये, प्राथमिक आरोग्य केंद्रे आणि दवाखान्यांसह आरोग्य आणि स्वच्छता ii. कुटुंब कल्याण iii. प्रौढ आणि अनौपचारिक शिक्षण iv. आरोग्य आणि पोषण
3.	बालस्नेही गाव	i. प्राथमिक आणि माध्यमिक शाळांसह शिक्षण ii. महिला आणि बाल विकास
4.	जलसमृद्ध गाव	i. लघुसिंचन, जलव्यवस्थापन आणि पाणलोट विकास ii. पिण्याचे पाणी

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

29 विषय आणि LSDGs

अ.क्र.	थीम	संविधानाच्या अकराव्या अनुसूची अंतर्गत २९ विषय
५	स्वच्छ आणि हरित गाव	i. अपारंपरिक ऊर्जा स्रोत ii. इंधन आणि चारा iii. सामाजिक वनीकरण आणि शेत वनीकरण iv. जमीन सुधारणा, जमीन सुधारणांची अंमलबजावणी, जमीन एकत्रीकरण आणि मृदा संवर्धन
6	स्वयंपूर्ण पायाभूत सुविधा असलेले गाव	i. रस्ते, कल्व्हर्ट, पूल, फेरी, जलमार्ग आणि दळणवळणाची इतर साधने ii. वीज वितरणासह ग्रामीण विद्युतीकरण iii. समुदाय मालमत्तेची देखभाल iv. लायब्ररी
७	सामाजिकदृष्ट्या सुरक्षित गाव	i. अपंग आणि मतिमंदांच्या कल्याणासह सामाजिक कल्याण
8	सुशासन असलेले गाव	i. सांस्कृतिक उपक्रम
९	लिंग समभाव पोषक गाव	i. महिला आणि बाल विकास

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(3)पंचायतीना राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार खालीलप्रमाणे विविध श्रेणींमध्ये त्यांच्या कामगिरीसाठी दिले जातील

अ.क्र.	थीमॅटिक पुरस्कार श्रेणी	पंचायतीचा स्तर कोणत्या पुरस्कारासाठी लागू आहे	अ.क्र.	पुरस्कार थीम
1	दीनदयाल उपाध्याय पंचायत सतत विकास पुरस्कार	ग्रामपंचायत ब्लॉक पंचायत जिल्हा पंचायत	i	गरिबी मुक्त आणि उपजीविका (रोजगार)वृद्धीस पोषक गाव
			ii	आरोग्य दायी गाव
			iii	बालस्नेही गाव
			iv	जलसमृद्ध गाव
			v	स्वच्छ व हरित गाव
			vi	स्वयंपूर्ण पायाभूत सुविधा युक्त गाव
			vii	सामाजिक दृष्ट्या सुरक्षित गाव
			viii	सुशासन युक्त गाव
			ix	लिंग समभाव पोषक गाव

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(3)पंचायतींना राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार खालीलप्रमाणे विविध श्रेणींमध्ये त्यांच्या कामगिरीसाठी दिले जातील

अ.क्र.	थीमेटिक पुरस्कार श्रेणी	पंचायतीचा स्तर कोणत्या पुरस्कारासाठी लागू आहे	पुरस्कार थीम
2	नानाजी देशमुख सर्वोत्तम पंचायत सतत विकास पुरस्कार	ग्रामपंचायत	सर्व एकत्रित थीम अंतर्गत सर्वोच्च एकूण/सरासरी स्कोअर असलेल्या शीर्ष 3 GP साठी.
		ब्लॉक पंचायत	सर्व संबंधित GP च्या सर्व थीम अंतर्गत सर्वोच्च एकूण स्कोअर असलेल्या देशभरातील शीर्ष तीन ब्लॉक पंचायतींसाठी.
		जिल्हा पंचायत	सर्व संबंधित GPs च्या सर्व थीम अंतर्गत सर्वोच्च एकूण गुणांसह देशभरातील शीर्ष तीन जिल्हा पंचायतींसाठी.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- परस्कारांची विशेष श्रेणी राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांतर्गत खालील विशेष श्रेणींचे पुरस्कार दिले जातील:
- **ग्राम ऊर्जा स्वराज विशेष पंचायत पुरस्कार:** हा पुरस्कार 3 जीपींना त्यांच्या उर्जेच्या अक्षय स्रोतांचा अवलंब आणि वापराबाबत केलेल्या कामगिरीबद्दल दिला जाईल. हा पुरस्कार संबंधित मंत्रालय/विभागाकडून प्रायोजित केला जाऊ शकतो.
- **कार्बन न्यूट्रल विशेष पंचायत पुरस्कार:** निव्वळ-शून्य कार्बन उत्सर्जन साध्य करण्याच्या दिशेने अनकरणीय कार्ये करणाऱ्या 3 GP ला हा पुरस्कार दिला जाईल. ग्राम ऊर्जा स्वराज पुरस्काराप्रमाणेच, हा पुरस्कार देखील संबंधित मंत्रालय/विभाग/उद्योगाद्वारे प्रायोजित केला जाऊ शकतो.
- **नानाजी देशमुख सर्वोत्तम पंचायत सतत विकास पुरस्कार:** पढील वर्षामध्ये राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांसाठी पात्र ठरलेल्या आणि निवडलेल्या एका GP ला देखील वैयक्तिक थीमटिक पुरस्काराएवजी हा पुरस्कार दिला जाईल.
- **पंचायत क्षेत्र निर्माण सर्वोत्तम संस्था पुरस्कार :** हा पुरस्कार देशभरातील 3 संस्थांना दिला जाईल ज्यांनी LSDGs साध्य करण्यासाठी GPs ला संस्थात्मक सहाय्य केले आहे.
- **सर्वोत्कृष्ट सहभागी (राज्य/जिल्हा पंचायत):** GPs च्या सहभागाची सर्वाधिक टक्केवारी असलेले राज्य त्यांच्या कामगिरीसाठी ओळखले जातील आणि यासाठी राज्य यांना प्रशसा प्रमाणपत्र दिले जाईल. तसेच, जिल्हा पंचायती, जिथे $\geq 90\%$ GPs या स्पर्धेसाठी सहभागी होतात, त्यांना त्यांच्या कामगिरीबद्दल ओळखले जाईल आणि त्यांनाही कौतुकाचे प्रमाणपत्र दिले जाईल.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(5) ब्लॉक पंचायत परफॉर्मन्स असेसमेंट कमिटी (BPPAC) स्थापना

अ.क्र	थीम / थीमेटिक समिती	संबंधित थीमेटिक पुरस्कारासाठी नोडल विभाग	संबंधित थीमेटिक पुरस्कारासाठी लाइन विभाग	चेअरपर्सन	सदस्य*
i	गरिबी मुक्त आणि उपजीविका (रोजगार) वृद्धीस पोषक गाव	D/o ग्रामीण विकास	D/o पंचायती राज D/o कृषी आणि शेतकरी कल्याण	गटविकास अधिकारी	ब्लॉक लेव्हल ऑफिसर हाताळणी NRLM मनरेगा हाताळणारे अधिकारी पंचायत स्तर विस्तार अधिकारी/सदस्य निमंत्रक म्हणून समकक्ष अधिकारी
ii	आरोग्य दायी गाव	D/o आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण	डी/ओ आयुष/आयुर्वेद D/o पंचायती राज D/o महिला आणि बाल विकास	गटविकास अधिकारी	ब्लॉक वैद्यकीय अधिकारी बाल विकास कार्यक्रम अधिकारी (CDPO) पंचायत विस्तार अधिकारी / सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पद धारण करणारे अधिकारी
iii	बालस्नेही गाव	D/o महिला आणि बाल विकास	D/o आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण D/o शालेय शिक्षण D/o ग्रामीण विकास D/o पंचायती राज	गटविकास अधिकारी	CDPO पंचायत विस्तार अधिकारी / सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पद धारण करणारे अधिकारी

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(5) ब्लॉक पंचायत परफॉर्मन्स असेसमेंट कमिटी (BPPAC) स्थापना

अ.क्र	थीम / थीमेटिक समिती	संबंधित थीमेटिक पुरस्कारासाठी नोडल विभाग	संबंधित थीमेटिक पुरस्कारासाठी लाइन विभाग	चेअरपर्सन	सदस्य*
iv	जल समृद्ध गाव	करा सार्वजनिक आरोग्य	i. D/o ग्रामीण विकास ii. D/o पंचायती राज	गटविकास अधिकारी	ब्लॉक स्तर अधिकारी / कनिष्ठ अभियंता/सहाय्यक अभियंता पंचायत विस्तार अधिकारी / सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पद धारण करणारे अधिकारी
v	स्वच्छ व हरित गाव	D/o पर्यावरण, वन आणि हवामान बदल	i. D/o ग्रामीण विकास ii. D/o पंचायती राज iii. नवीन आणि नूतनीकरणक्षम ऊर्जा D/o	गटविकास अधिकारी	ब्लॉक हाताळणीचे अधिकारी SBM-G पंचायत विस्तार अधिकारी / सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पद धारण करणारे अधिकारी
vi	स्वयंपूर्ण पायाभूत सुविधा युक्त गाव	D/o पंचायती राज	i. D/o ग्रामीण विकास ii. D/o इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान/NIC iii. D/o दूरसंचार	ब्लॉक विकास अधिकारी	NIC कडून नामनिर्देशित अधिकारी पंचायत विस्तार अधिकारी / सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पद धारण करणारे अधिकारी

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(5) ब्लॉक पंचायत परफॉर्मन्स असेसमेंट कमिटी (BPPAC) स्थापना

अ. क्र	थीम / थीमेटिक समिती	संबंधित थीमेटिक पुरस्कारासाठी नोडल विभाग	संबंधित थीमेटिक पुरस्कारासाठी लाइन विभाग	चेअरपर्सन	सदस्य*
vii	सामाजिक दृष्ट्या सुरक्षित गाव	सामाजिक न्याय आणि सक्षमीकरण विभाग	i. D/o ग्रामीण विकास ii. D/o पंचायती राज	गटविकास अधिकारी	येथील समाजकल्याण अधिकारी ब्लॉक पातळी पंचायत विस्तार अधिकारी/सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पद धारण करणारे अधिकारी
viii	सुशासन युक्त गाव	D/o पंचायती राज	i. D/o ग्रामीण विकास ii. D/o इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान/NIC	गटविकास अधिकारी	NIC कडून नामनिर्देशित सदस्य BBNL कडून ब्लॉक स्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पदावर असलेले पंचायत स्तर विस्तार अधिकारी / अधिकारी
ix	लिंग समभाव पोषक गाव	D/o महिला आणि बाल विकास	i. D/o आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण ii. D/o ग्रामीण विकास iii. D/o शालेय शिक्षण आणि साक्षरता iv. D/o पंचायती राज	गटविकास अधिकारी	CDPO ब्लॉक प्राथमिक शिक्षण अधिकारी / समतुल्य ब्लॉक वैद्यकीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून ब्लॉकमध्ये समतुल्य पदावर असलेले पंचायत स्तर विस्तार अधिकारी / अधिकारी

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- ब्लॉक लेव्हल अवॉर्ड्स अंतर्गत GP साठी निवड निकष:
- प्रत्येक 9 थीमसाठी BPPAC हे सुनिश्चित करेल की सर्व संबंधित ग्रामपंचायतींनी सर्व थीम्सच्या संदर्भात ऑनलाइन प्रश्नावली भरली आहे. यासाठी, समित्यांद्वारे ग्रामपंचायत/ब्लॉक स्तरावरील लाईन डिपार्टमेंटच्या अधिकाऱ्यांचे सहकार्य घेतले जाऊ शकते .
- GPs. या ऑनलाइन प्रश्नावली राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार पोर्टल/डॅशबोर्डवर उपलब्ध असतील. संबंधित प्रश्नावलीतील प्रत्येक प्रश्नाचे गुण पंचायती राज मंत्रालयाने पूर्व-परिभाषित चिन्हांकन योजनेनुसार स्वयंचलितपणे व्युत्पन्न केले जातील. प्रत्येक थीम अंतर्गत प्रश्नावलीसाठी मिळालेल्या गुणांनुसार सर्व GP स्वयं-रँक केले जातील.
- **फील्ड सत्यापन:** प्रत्येक थीमसाठी BPPAC शीर्ष 3 रँकिंग GP च्या फील्ड भेटीद्वारे संबंधित प्रश्नावलीच्या प्रत्येक प्रश्नासाठी भरलेली माहिती/डेटा/उत्तर सत्यापित करेल. प्रत्येक विषयासंबंधी प्रश्नावलीसाठी प्रत्येक प्रश्नासाठी माहितीचे प्रमाणीकरण प्रत्येक प्रश्नावलीच्या विरुद्ध दर्शविलेल्या सूचीनुसार आधारभूत कागदपत्रांद्वारे केले जाईल. प्रत्येक थीमसाठी BPPAC प्रत्येक थीम अंतर्गत टॉप 3 रँकिंग GP साठी विहित नमुन्यात पडताळणी अहवाल तयार करेल. अहवाल गा.पं.समोर वैधीकरणासाठी बैठकीत ठेवला जाईल. प्रमाणित क्षेत्रभेटी अहवालावर क्षेत्र भेटी पथकाद्वारे स्वाक्षरी केली जाईल आणि काउंटरवर सरपंच/पंचायत सचिवांची स्वाक्षरी असेल. फील्ड पडताळणीसाठी विहित स्वरूप असणार आहे

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- टाय गुण प्रकरणांचे निराकरण: टाय गुणांची कोणतीही प्रकरणे क्षेत्रभेटीद्वारे सोडवली जातील BPPAC त्याच्या पातळीवर. टाय गुण प्रकरणांचे निराकरण करण्यासाठी, संबंधित समित्या खालील गोष्टींचा अवलंब करतील प्रक्रिया:
- i जर प्रथम क्रमांकासाठी 2 GPs मध्ये टाय असेल तर, दोघांची क्षेत्रभेटीद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, त्यांना 1 क्रमांक दिला जाईल.
- जर द्वितीय श्रेणीसाठी 2 GPs मध्ये टाय असेल तर, दोघांची क्षेत्रभेटीद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, त्यांना 2 रा आणि ३ रा क्रमांक दिला जाईल.
- तिसऱ्या रँकसाठी 2 GP मध्ये टाय असल्यास, दोघांची क्षेत्रभेटीद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, GP साठी 3 री श्रेणी निवडली जाईल.
 - 3 क्र.साठी 2 GP मध्ये अद्याप टाय असल्यास क्षेत्र भेटीनंतर रँक, दोन्ही पंचायतींना 3 क्रमांकाचे ब्लॉक लेव्हल अवॉर्ड म्हणून गणले जाईल. दोन्ही GP देखील पात्र ठरतील आणि त्यांना जिल्हास्तरीय पुरस्कारांसाठी नामांकित केले जाईल.
 - जर समान गुणांसह 3 किंवा त्यापेक्षा जास्त टॉप रँकिंग असलेले GP असतील, तर त्या सर्वांची फिल्ड विहितद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, रँक 1, 2 आणि ३ साठी GP निवडले जाईल.
 - प्रत्येक थीमसाठी BPPAC अंतिम करेल आणि प्रत्येक थीम अंतर्गत टॉप 3 रँकिंग GP निवडेल जे ब्लॉक लेव्हल अवॉर्ड असतील. या ब्लॉक लेव्हल अवॉर्ड जीपींना BPPAC द्वारे जिल्हा स्तरीय पुरस्कारांसाठी विहित नमुन्यात नामनिर्देशित केले जाईल.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(6) जिल्हा पंचायत कामगिरी मूल्यांकन समिती (DPPAC)

अ. क्र	थीम / थीमॅटिक समिती	संबंधित थीमॅटिक पुरस्कारासाठी नोडल विभाग	संबंधित थीमॅटिक पुरस्कारासाठी लाइन विभाग	चेअरपर्सन	सदस्य*
i	गरिबी मुक्त आणि उपजीविका (रोजगार)वृद्धीस पोषक गाव	D/किंवा ग्रामीण विकास	D/o पंचायती राज D/o कृषी आणि शेतकरी कल्याण	जिल्हाधिकारी- मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	NRLM हाताळणारे जिल्हास्तरीय अधिकारी मनरेगा हाताळणारे जिल्हास्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/ जिल्हास्तरीय अधिकारी
ii	आरोग्य दायी गाव	D/o आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण	डी/ओ आयुष/आयुर्वेद D/o पंचायती राज D/o महिला आणि बाल विकास	जिल्हाधिकारी- मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	मुख्य वैद्यकीय अधिकारी/जिल्हा आरोग्य अधिकारी/ महिला व बाल विकास विभागातील जिल्हास्तरीय अधिकारी आयुष/आयुर्वेद विभागातील अधिकारी विद्याशाखा (आरोग्य आणि प्रशिक्षण संस्था) सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/ जिल्हास्तरीय अधिकारी
iii	बालस्नेही गाव	D/o महिला आणि बाल विकास	D/o आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण D/o शालेय शिक्षण D/o ग्रामीण विकास आणि पंचायती राज	जिल्हाधिकारी- मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	उपसंचालक/जिल्हा स्तर अधिकारी (प्राथमिक शिक्षण विभाग) प्रजनन आणि बाल आरोग्याशी संबंधित जिल्हास्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/ जिल्हास्तरीय अधिकारी

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(6) जिल्हा पंचायत कामगिरी मूल्यांकन समिती (DPPAC)

अ. क्र	थीम / थीमॅटिक समिती	संबंधित थीमॅटिक पुरस्कारासाठी नोडल विभाग	संबंधित थीमॅटिक पुरस्कारासाठी लाइन विभाग	चेअरपर्सन	सदस्य*
iv	जल समृद्ध गाव	करा सार्वजनिक आरोग्य	D/o ग्रामीण विकास D/o पंचायती राज	जिल्हाधिकारी-मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	ग्रामविकास विभागाकडून नामनिर्देशित जिल्हास्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/ जिल्हास्तरीय अधिकारी
v	स्वच्छ व हरित गाव	D/o पर्यावरण, वन आणि हवामान बदल	डी/ओ नवीन आणि नूतनीकरणक्षम ऊर्जा D/o ग्रामीण विकास D/o पंचायती राज	जिल्हाधिकारी-मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	नवीकरणीय ऊर्जेची संबंधित जिल्हास्तरीय अधिकारी SBM-G शी व्यवहार करणारे ग्रामीण विकास विभागातील जिल्हास्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/ जिल्हास्तरीय अधिकारी
vi	स्वयंपूर्ण पायाभूत सुविधा युक्त गाव	D/o पंचायती राज	D/o ग्रामीण विकास D/o इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान/ NIC D/o दूरसंचार	जिल्हाधिकारी-मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	एनआयसीकडून जिल्हास्तरीय अधिकारी भारतनेटशी व्यवहार करणारे जिल्हास्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/ जिल्हास्तरीय अधिकारी

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

(6) जिल्हा पंचायत कामगिरी मूल्यांकन समिती (DPPAC)

अ. क्र	थीम / थीमॅटिक समिती	संबंधित थीमॅटिक पुरस्कारासाठी नोडल विभाग	संबंधित थीमॅटिक पुरस्कारासाठी लाइन विभाग	चेअरपर्सन	सदस्य*
vii	सामाजिक दृष्ट्या सुरक्षित गाव	सामाजिक न्याय आणि सक्षमीकरण विभाग	i. सामाजिक न्याय आणि सक्षमीकरण D/o ग्रामीण विकास D/o पंचायती राज डी/ओसक्षमता-व्यक्तींचे विचार (दिव्यांगजन)	जिल्हाधिकारी-मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	राष्ट्रीय सामाजिक सहाय्य कार्यक्रम (NSAP) हाताळणारे ग्रामीण विकास विभागातील जिल्हास्तरीय अधिकारी D/o पासून जिल्हास्तरीय अधिकारी सामाजिक न्याय आणि सक्षमीकरण सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/जिल्हास्तरीय अधिकारी
viii	सुशासन युक्त गाव	D/o पंचायती राज	i. D/o ग्रामीण विकास ii. D/o इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान/ NIC	जिल्हाधिकारी-मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	ई-ग्रामस्वराजशी संबंधित पंचायती राजचे जिल्हास्तरीय अधिकारी एनआयसीचे जिल्हास्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/जिल्हास्तरीय अधिकारी
ix	लिंग समभाव पोषक गाव	D/o महिला आणि बाल विकास	i. D/o आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण ii. D/o ग्रामीण विकास iii. D/o शालेय शिक्षण आणि साक्षरता iv. डी/ओ आयुष/आयुर्वेद v. D/o पंचायती राज	जिल्हाधिकारी-मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद	मुख्य वैद्यकीय अधिकारी ग्रामीण विकास विभागातील जिल्हास्तरीय अधिकारी आयुष/आयुर्वेद विभागातील जिल्हास्तरीय अधिकारी प्राथमिक शिक्षण विभागातील जिल्हास्तरीय अधिकारी सदस्य संयोजक म्हणून जिल्हा पंचायत अधिकारी/जिल्हास्तरीय अधिकारी

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- जिल्हास्तरीय पुरस्कारांतर्गत GP साठी निवड निकष:
- प्रत्येक 9 थीमसाठी DPPAC प्रत्येक थीम अंतर्गत संबंधित जिल्ह्याच्या BPPAC द्वारे नामांकित शीर्ष 3 रँकिंग GPs/तत्सम स्तरावरील स्थानिक संस्थांचे मूल्यांकन, छाननी आणि निवड करेल.
- फील्ड सत्यापन: प्रत्येक थीमसाठी DPPAC प्रत्येक थीम अंतर्गत BPPACs द्वारे नामांकित शीर्ष 3 रँकिंग GPs क्षेत्र भेटीद्वारे सत्यापित करेल. प्रत्येक विषयासंबंधी प्रश्नावलीसाठी प्रत्येक प्रश्नासाठी माहितीचे प्रमाणीकरण प्रत्येक प्रश्नावलीच्या विरुद्ध दर्शविलेल्या सूचीनुसार आधारभूत कागदपत्रांद्वारे केले जाईल.
- प्रत्येक थीमसाठी DPPAC प्रत्येक थीम अंतर्गत टॉप 3 रँकिंग GP साठी विहित नमुन्यात पडताळणी अहवाल तयार करेल. प्रमाणित क्षेत्रभेटी अहवालावर क्षेत्र भेटी पथकाद्वारे स्वाक्षरी केली जाईल आणि काउंटरवर सरपंच/पंचायत सचिवांची स्वाक्षरी असेल. फील्ड पडताळणीसाठी विहित स्वरूप असणार आहे

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- टाय गुण प्रकरणांचे निराकरण: टाय गुणांची कोणतीही प्रकरणे क्षेत्रभेटीद्वारे सोडवली जातील DPPAC त्याच्या पातळीवर. टाय गुण प्रकरणांचे निराकरण करण्यासाठी, संबंधित समित्या खालील गोष्टींचा अवलंब करतील प्रक्रिया:
- i जर प्रथम क्रमांकासाठी 2 GPs मध्ये टाय असेल तर, दोघांची क्षेत्रभेटीद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, त्यांना 1 क्रमांक दिला जाईल.
- जर द्वितीय श्रेणीसाठी 2 GPs मध्ये टाय असेल तर, दोघांची क्षेत्रभेटीद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, त्यांना 2 रा आणि ३ रा क्रमांक दिला जाईल.
- तिसऱ्या रँकसाठी 2 GP मध्ये टाय असल्यास, दोघांची क्षेत्रभेटीद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, GP साठी 3 री श्रेणी निवडली जाईल.
 - 3 क्र.साठी 2 GP मध्ये अद्याप टाय असल्यास क्षेत्र भेटीनंतर रँक, दोन्ही पंचायतींना 3 क्रमांकाचे ब्लॉक लेव्हल अवॉर्ड म्हणून गणले जाईल. दोन्ही GP देखील पात्र ठरतील आणि त्यांना जिल्हास्तरीय पुरस्कारांसाठी नामांकित केले जाईल.
 - जर समान गुणांसह 3 किंवा त्यापेक्षा जास्त टॉप रँकिंग असलेले GP असतील, तर त्या सर्वांची फिल्ड विहितद्वारे तपासणी केली जाईल आणि त्यानुसार, रँक 1, 2 आणि ३ साठी GP निवडले जाईल.
 - प्रत्येक थीमसाठी DPPAC अंतिम करेल आणि प्रत्येक थीम अंतर्गत टॉप 3 रँकिंग जीपी निवडेल जे जिल्हा स्तरावरील पुरस्कार विजेते असतील. या जिल्हास्तरीय पुरस्कारप्राप्त जी.पी.ना राज्यस्तरावरील पुरस्कारांसाठी विहित नमुन्यात DPPAC द्वारे नामांकित केले जाईल.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- 7 राज्य स्तरीय पुरस्कार (GP साठी)
 - राज्य पंचायत कार्यप्रदर्शन मूल्यांकन समिती (SPPAC) ची कार्यरत असणार आहे
 - 7.1 राज्य कार्यप्रदर्शन मूल्यांकन समिती (SPPAC) ची रचना आहे
 - 7.2 राज्य स्तरीय पुरस्कारांतर्गत GP साठी निवड निकष आहेत
 - 7.2.2 फील्ड सत्यापन
 - 7.2.3 पडताळणी अहवाल
 - 7.2.4 टाय केसेस निराकरण
 - 7.2.5 राज्य स्तरीय पुरस्कारप्राप्त GPs राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कारांसाठी विहित नमुन्यात SPPACs द्वारे नामांकित केले जातील.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- 8 DDUPSVP : राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कार (GPs साठी)
 - राष्ट्रीय पंचायत कार्यप्रदर्शन मूल्यांकन समितीची रचना (NPPAC)ची कार्यरत असणार आहे
 - 8.1 राष्ट्रीय कार्यप्रदर्शन मूल्यांकन समिती (NPPAC) ची रचना आहे
 - 8.2 राष्ट्रीय स्तरीय पुरस्कारांतर्गत GP साठी निवड निकष आहेत
 - 8.2.2 फील्ड सत्यापन
 - 8.2.3 पडताळणी अहवाल
 - 8.2.4 टाय केसेस निराकरण
 - 8.2.5 प्रत्येक थीमसाठी NPPAC राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांसाठी प्रत्येक थीम अंतर्गत शीर्ष 3 रँकिंग GPs निवडेल आणि राष्ट्रीय स्क्रीनिंग समितीकडे शिफारस करेल

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

9 MoPR मध्ये गठित नॅशनल स्क्रीनिंग कमिटी (NSC) राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार विजेत्यांना अंतिम रूप देईल.

9.1.2 रचना NSC रचना आहे

9.2 DDUPSVP: राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारप्राप्त GP ची निवड

- 10 DDUPSVP पुरस्कारप्राप्त बीपींची निवड
- 10.1 जिल्हास्तरीय पुरस्कार
- 10.2 राज्य स्तरीय पुरस्कार
- 10.3 राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कार
- 11 DDUPS SVP पुरस्कारप्राप्त डीपींची निवड
- 11.1 राज्यस्तरीय पुरस्कार
- 11.2 राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कार

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- 12 नानाजी देशमुख सर्वोत्तम पंचायत सतत विकास पुरस्कार (जीपी, बीपी आणि डीपीसाठी)
 - 12.1 सर्वोत्तम 3 GP: प्रत्येक 9 थीम अंतर्गत राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांसाठी निवडलेल्या एकूण GP पैकी, NSC सर्व 9 थीम्स (पुरस्कार पोर्टलनुसार स्वयंचलितपणे/स्वयंचलितपणे व्युत्पन्न केलेले) अंतर्गत सर्वोच्च एकूण/सरासरी गुणांसह शीर्ष 3 सर्वोत्तम GP निवडेल.
 - 12.2 सर्वोत्तम 3 बी.पी. प्रत्येक 9 थीम अंतर्गत राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांसाठी निवडलेल्या एकूण BP पैकी NSC वरील परिच्छेद 10.1 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे निकषांवर आधारित शीर्ष 3 सर्वोत्तम BP निवडेल.
 - 12.3 सर्वोत्तम 3 डीपी: प्रत्येक 9 थीम अंतर्गत राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांसाठी निवडलेल्या एकूण DP पैकी, NSC वरील परिच्छेद 11.1 मध्ये नमूद केल्यानुसार निकषांवर आधारित शीर्ष 3 सर्वोत्तम DP निवडेल.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- **13 निवड राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कार विजेत्यांची (विशेष श्रेणी पुरस्कार)**
 - 13.1 ग्राम ऊर्जा स्वराज विशेष पंचायत पुरस्कार आणि कार्बन न्युट्रल विशेष पंचायत पुरस्कार या विशेष श्रेणींच्या पुरस्कारांसाठी नामांकने राज्यद्वारे विहित वेळेत MoPR कडे सादर केली जातील जी नंतर MoPR द्वारे संबंधित मंत्रालयाकडे सर्वोच्च निवडीसाठी पाठवली जातील. 3 पुरस्कारप्राप्त GP आणि त्यानुसार त्यांना पुरस्कार देणे. संबंधित मंत्रालयाद्वारे मूल्यमापन निकष तयार केले जातील आणि त्यानुसार GPs त्यांच्याकडून पुरस्कारांसाठी निवडले जातील.
 - 13.2 नानाजी देशमुख सर्वोत्तम पंचायत सातत विकास पुरस्कार:त्यानंतरच्या वर्षामध्ये राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारासाठी पात्र ठरलेल्या आणि निवडलेल्या एका GP ला देखील वैयक्तिक थीमेटिक पुरस्काराऐवजी हा पुरस्कार दिला जाईल. मात्र यामध्ये प्रमाणपत्रे/फलक आणि आर्थिक प्रोत्साहने यांचा समावेश असेल. हा पुरस्कार पुरस्कार वर्ष 2025 म्हणजेच मूल्यांकन वर्ष (2023-24) पासून सुरू केला जाऊ शकतो.
 - 13.3. पंचायत क्षेत्र निर्माण सर्वोत्तम संस्था पुरस्कार:हा पुरस्कार देशभरातील 3 संस्थांना दिला जाईल ज्यांनी LSDGs साध्य करण्यासाठी GP ला सस्थात्मक सहाय्य केले आहे. या संस्थेला त्यांच्या प्रयत्नांसाठी प्रमाणपत्र/फलकाद्वारे मान्यता दिली जाऊ शकते. पुरस्काराच्या या श्रेणीसाठी कोणतेही आर्थिक प्रोत्साहन दिले जाणार नाही. एक या पुरस्कारासाठी विहित वेळेत प्रति राज्यएमओपीआरकडे नामांकन सादर केले जाऊ शकते.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- 14 राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांच्या निवडीसाठी राष्ट्रीय स्क्रीनिंग समिती (NSC)याद्वारे राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांसाठी पंचायतींची शिफारस करते
- पंचायती राज मंत्रालयामार्फत दिल्या जाणाऱ्या सर्व राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कारांसाठी अंतिम मंजूरीचे अधिकार पंचायती राजचे माननीय मंत्री असतील.
- 15 किमान पात्रता गुण:
- वैयक्तिक थीमसाठी किमान पात्रता गुण आणि ग्रामपंचायतींसाठी सर्व थीमवरील एकूण कामगिरी 50% असेल.
- ब्लॉक/जिल्हा स्तरावरील थीमॅटिक किंवा एकूण कामगिरीसाठी, पात्रता किमान पात्र गुण 70%

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- 16 मूल्यमापन कालावधी:PRIs च्या आर्थिक वर्षातील कामगिरीचे (मूल्यांकन वर्ष म्हणून संबोधले जाते) त्यानंतरच्या आर्थिक वर्षात मूल्यमापन केले जाईल.
- 17 अपूर्ण माहिती असलेले किंवा निर्धारित कालमर्यादेनंतर सादर केलेले नामनिर्देशन सर्व स्तरांवर पूर्णपणे नाकारले जातील.
- 18 राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांच्या घोषणेनंतर एमओपीआरद्वारे पुरस्कारांबाबत कोणत्याही प्रकारच्या विवाद/तक्रारी/विनंत्या विचारात घेतल्या जाणार नाहीत.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

19.1 राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कार विजेत्यांसाठी

पुरस्कारप्राप्त	पातळी	पुरस्कार विजेत्यांची संख्या	प्रत्येक थीमसाठी तात्पुरती बक्षीस रक्कम	शेरा
ग्रामपंचायत- (DDUPSVP)	राष्ट्रीय	3 (प्रत्येक थीमसाठी)	प्रथम: रु. 50 लाख दुसरा: रु.40 लाख तिसरा: रु.30 लाख एकूण = रु.1.20 कोटी	एमओपीआर/नोडल मंत्रालय/विभागाकडून दिले जातील
सर्वोत्तम ग्रामपंचायती (NDSPSVP)	राष्ट्रीय	3 (सर्व थीमपैकी सर्वोत्तम)	पहिला : १.५ कोटी रु दुसरा: रु. 1.25 कोटी तिसरा: रु.1.00 कोटी एकूण = रु.3.75 कोटी	MoPR द्वारे देण्यात येणार आहे
ब्लॉक पंचायत (DDUPSVP)	राष्ट्रीय	3 (प्रत्येक थीमसाठी)	प्रथम: रु. 50 लाख दुसरा: रु.40 लाख तिसरा: रु.३० लाख एकूण = रु. 1.20 कोटी	MoPR द्वारे देण्यात येणार आहे
सर्वोत्तम ब्लॉक पंचायत (NDSPSVP)	राष्ट्रीय	3 (सर्व थीमपैकी सर्वोत्तम)	प्रथम: रु.1.00 कोटी दुसरा: रु.75 लाख तिसरा: रु.50 लाख एकूण = रु.2.25 कोटी	MoPR द्वारे देण्यात येणार आहे

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

19.1 राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कार विजेत्यांसाठी

पुरस्कारप्राप्त	पातळी	पुरस्कार विजेत्यांची संख्या	प्रत्येक थीमसाठी तात्पुरती बक्षीस रक्कम	शेरा
जिल्हा पंचायत (DDUPSVP)	राष्ट्रीय	3 (प्रत्येक थीमसाठी)	<ul style="list-style-type: none">प्रथम: रु. 1.50 कोटीदुसरा: रु. 1.25 कोटीतिसरा: रु.1.00 कोटी एकूण = रु.3.75 कोटी	MoPR द्वारे देण्यात येणार आहे
बेस्ट जिल्हा पंचायत (NDSPSVP)	राष्ट्रीय	3 (सर्व थीमपैकी सर्वोत्तम)	<ul style="list-style-type: none">प्रथम: रु.5.00 कोटीदुसरा: रु.3.00 कोटीतिसरा: रु.2.00 कोटी एकूण = रु. 10.00 कोटी	MoPR द्वारे देण्यात येणार आहे
सर्व 9 थीमसाठी राष्ट्रीय स्तरावरील पुरस्कारांसाठी एकूण पुरस्कार रक्कम			<ul style="list-style-type: none">(i) 27 GPs (थीमॅटिक): रु. 1.20 कोटी * 9 थीम = रु. 10.80 कोटी(ii) 3 सर्वोत्तम GP (सर्व थीम) = रु.3.75 कोटी(iii) 27 BPs (थीमॅटिक): रु. 1.20 कोटी * 9 थीम = रु. 10.80 कोटी(iv) 3 सर्वोत्तम BPs (सर्व थीम) = रु.2.25 कोटी(v) 27 डीपी (थीमॅटिक): रु.3.75 कोटी * 9 थीम = रु. 33.75 कोटी(vi) 3 सर्वोत्कृष्ट डीपी (सर्व थीम) = रु.10.00 कोटी एकूण : 71.35 कोटी	

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

- **19.2 राज्य/जिल्हा/ब्लॉक स्तरावरील पुरस्कारविजेत्यांसाठी** पंचायतींना प्रोत्साहन देण्यासाठी, राज्ये ब्लॉक, जिल्हा आणि राज्य स्तरावरील उच्च श्रेणीतील पंचायतींना फलक/प्रमाणपत्रे आणि किंवा आर्थिक प्रोत्साहन देऊन सन्मानित करू शकतात. या खात्यावरील खर्च राज्य/जिल्हा/ब्लॉक स्तरावरील प्रशासन त्यांच्या स्वतःच्या संसाधनांमधून उचलतील. हे पुरस्कार उद्योग / ट्रस्ट / फाउंडेशन द्वारे देखील प्रायोजित केले जाऊ शकतात. राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कारांचे फलक/प्रमाणपत्रांचे डिझाईन राज्य/जिल्हे/ब्लॉकद्वारे संबंधित स्तरावर पुरस्कारार्थींचा सत्कार करण्यासाठी स्वीकारले जाऊ शकतात/सुधारित केले जाऊ शकतात, तथापि, संबंधित थीमचा लोगो त्यात समाविष्ट करणे आवश्यक आहे. हे फलक/प्रमाणपत्रे स्थानिक भाषांमध्येही तयार केली जाऊ शकतात. या फलक/प्रमाणपत्रांमध्ये योग्य स्तरावर यश मिळविणाऱ्या आघाडीच्या कामगारांची नावे देखील असू शकतात.

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

• 19.3 पुरस्काराच्या रकमेचा वापर:

- विशिष्ट पुरस्कार थीमशी संबंधित विकासात्मक क्रियाकलाप
- माहिती, शिक्षण आणि संप्रेषण मोहिमा
- सामुदायिक पायाभूत सुविधांचा विकास
- लैंगिक अनुकूल वाहतूक सुविधा
- सीसीटीव्ही कॅमेरे बसवणे
- आरोग्य शिबिरांचे आयोजन
- शिक्षणाचे परिणाम वाढवणे – म्हणजे डिजिटल लायब्ररी, सार्वजनिक वाचनालय, डिजिटल क्लास रूम इ.
- स्वच्छता
- विविध थीम संबंधित दिवस साजरे करणे (जसे की महिला दिन, बालदिन, पर्यावरण दिन इ.)
- विशेष थीम-आधारित प्रशिक्षण
- मुलांसाठी मनोरंजन सुविधा
- अपंगांसाठी अनुकूल पायाभूत सुविधा
- धान्य बँक
- समुदाय स्वयंपाकघर
- रोजगार निर्मिती

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

उपक्रम कॅलेंडर

ग्रामपंचायतींद्वारे भरण्यासाठी ऑनलाइन प्रश्नावली उघडणे	10 सप्टेंबर 2022
BPPACs द्वारे प्रत्येक थीम अंतर्गत ब्लॉक स्तरावरील पुरस्कार विजेत्यांची निवड	31 ऑक्टोबर 2022पर्यंत
ब्लॉक स्तरावरील पुरस्कार विजेत्यांचा बक्षीस समारंभ	नोव्हेंबर 2022
DPPACs द्वारे प्रत्येक थीम अंतर्गत जिल्हास्तरीय पुरस्कार विजेत्यांची निवड	16 नोव्हेंबर ते 16 डिसेंबर 2022
जिल्हास्तरीय पुरस्कार विजेत्यांचा पारितोषिक वितरण समारंभ	जानेवारी 2023
SPPACs द्वारे प्रत्येक थीम अंतर्गत राज्य स्तरावरील पुरस्कार विजेत्यांची निवड	1 जानेवारी ते 31 जानेवारी 23
जिल्हास्तरीय पुरस्कार विजेत्यांचा पारितोषिक वितरण समारंभ	फेब्रुवारी 2023
NPPACs द्वारे प्रत्येक थीम अंतर्गत राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार विजेत्यांची निवड	15 फेब्रुवारी ते 15 मार्च 2023
NSC द्वारे राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार विजेत्यांना अंतिम रूप देणे मंजूरी प्राधिकरणाकडून आवश्यक असलेल्या मंजूरीसह	16 मार्च आणि 31 मार्च दरम्यान
राष्ट्रीय पुरस्कार विजेत्यांची घोषणा	1 एप्रिल पर्यंत
राष्ट्रीय पंचायती राज दिनानिमित्त पुरस्कार सोहळा	24 एप्रिल 2023

राष्ट्रीय पंचायत पुरस्कार सन 2023

धन्यवाद

